

JAKUB PRUŚ

ARGUMENTY SEMANTYCZNE

POJĘCIE, PODZIAŁ
I KRYTERIA OCENY

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie

Kraków 2023

© Uniwersytet Ignatianum w Krakowie, 2023

Publikacja sfinansowana z subwencji Ministra Edukacji i Nauki przeznaczonej na utrzymanie i rozwój potencjału dydaktycznego i badawczego Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie w 2023 roku

Recenzenci

Dr hab. Robert Kublikowski

Dr hab. Krzysztof A. Wieczorek, prof. UŚ

Dr Marcin Będkowski

Redakcja

Marek Jankosz

Projekt okładki i stron tytułowych

PHOTO DESIGN – Lesław Sławiński

Opracowanie typograficzne i łamanie

Lesław Sławiński

ISBN 978-83-7614-606-5

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie

ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

tel. 12 39 99 620

wydawnictwo@ignatianum.edu.pl

<http://wydawnictwo.ignatianum.edu.pl>

Dystrybucja:

Wydawnictwo WAM

Dział Handlowy

tel. 12 62 93 254-255 • faks 12 62 93 496

e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

Księgarnia Wysyłkowa

tel. 12 62 93 260

www.wydawnictwowam.pl

*Żonie i Dzieciom,
bez których ta praca mogłaby powstać znacznie wcześniej
lub, co bardziej prawdopodobne, nie powstałaby wcale*

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	11
WSTĘP	13

ROZDZIAŁ I

TEORIA ARGUMENTACJI – SZKIC HISTORYCZNY I WYBRANE POJĘCIA	21
1. Rozwój teorii argumentacji	21
2. Podstawowe pojęcia i rozróżnienia teorii argumentacji	30
3. Współczesne narzędzia teorii argumentacji	39
3.1. Schematy argumentacyjne według Douglasa Waltona	39
3.2. Diagram argumentu według Stephena Thomasa	43
3.3. Narzędzia informatyczne teorii argumentacji	48
4. Znaczeniowy aspekt argumentacji	54
4.1. Rola definicji w argumentacji	55
4.2. Definicje perswazyjne	62
4.2.1. Definicje perswazyjne w ujęciu Stevensona i po Ste- vensonie	62
4.2.2. Definicje perswazyjne – nie tylko odwołujące się do emocji	66
4.2.3. Typologia definicji perswazyjnych Tadeusza Pawłow- skiego	71
4.2.3.1. Definicje perswazyjne, których celem jest zmiana zakresu definiendum	72
4.2.3.2. Definicje perswazyjne, których celem jest zmiana skojarzeń emocjonalnych wiązanych z definiendum	75
4.2.3.3. Definicje perswazyjne, których celem jest zastą- pienie używanego dotąd terminu przez inny termin o odmiennym ładunku emocjonalnym	79
4.2.4. Poszerzona definicja definicji perswazyjnej	82
4.3. Atrybucje	83
4.3.1. Argumenty z atrybucji słownej	85
4.3.2. Argumenty z atrybucji słownej oparte na definicji	88

ROZDZIAŁ II

ARGUMENTY SEMANTYCZNE – POJĘCIE I PRZYKŁADY	91
1. Pojęcie argumentu semantycznego	91
1.1. Definicja argumentu semantycznego	92
1.2. Podstawowe schematy argumentacyjne	94
1.3. Możliwe zarzuty do definicji	98
1.3.1. Pojęcie definicji perswazyjnej a pojęcie argumentu semantycznego	98
1.3.2. Czy każdy argument jest semantyczny?	100
1.3.3. Czy argumenty semantyczne nie są sofistyczne?	101
1.3.4. Pragmatyczny charakter definicji argumentu seman- tycznego	103
2. Analiza argumentów semantycznych	104
2.1. Proste przykłady argumentów semantycznych	104
2.2. Kazus rasizmu	114
2.3. Aborcja – morderstwo, ciąża – stan błogosławiony, chrześci- janie – czciciele Wielkanocy	121
2.4. Definicja planety i sprawa Plutona	130
2.5. „Obrońca pokoju” vs. „podżegacz wojenny”. Spór Sarumana i Theodena	136
2.6. Kazus morderstwa	144
2.7. Zakaz wjazdu dla pojazdów w parku i spór o interpretację definicji pojazdu	149
2.8. Chrześcijaństwo „otwarte” i chrześcijaństwo „zamknięte”	155
2.9. Argumentacja jako forma przemocy	161

ROZDZIAŁ III

TYPY ARGUMENTÓW SEMANTYCZNYCH	169
1. Typy argumentów z definicji perswazyjnej	170
1.1. Typy definicji perswazyjnych	171
1.2. Argumenty z definicji perswazyjnej – wersje pozytywna i negatywna, kontrargumenty	174
1.2.1. Argumenty z definicji perswazyjnej zmieniającej za- kres definiendum	177
1.2.1.1. Argumenty z definicji perswazyjnej zawęża- jącej zakres definiendum	178
1.2.1.2. Argumenty z definicji perswazyjnej rozsze- rzającej zakres definiendum	181
1.2.2. Argumenty z <i>quasi</i> -definicji perswazyjnej	182
1.2.3. Argumenty z synonimicznej definicji perswazyjnej	184

2. Typy argumentów atrybutywnych	186
2.1. Argumenty atrybutywne – wersje pozytywna i negatywna, kontrargumenty	187
2.1.1. Kontrargument atrybutywny z nieostrości	190
2.1.2. Kontrargument atrybutywny z arbitralności	191
2.2. Argumenty atrybutywne z definicji – wersje pozytywna i negatywna, kontrargumenty	191
2.2.1. Argumenty atrybutywne z <i>quasi</i> -definicji perswazyjnej	194
2.2.2. Argumenty atrybutywne z definicji i argumenty z defi- nicji perswazyjnej	195
3. Podział argumentów semantycznych	198

ROZDZIAŁ IV

OCENA ARGUMENTÓW SEMANTYCZNYCH	205
1. Uzasadnienie ustalenia znaczenia – esencjalizm vs. prag- matyzm	206
2. Kryteria oceny ustaleń semantycznych	213
2.1. Kryterium jawności	215
2.2. Kryterium zgodności z praktyką językową	218
2.3. Kryterium pragmatyczne – konsekwencje	221
2.4. Kryterium autorytetu	224
2.5. Kryterium alternatyw	226
2.6. Kryterium przesłanki indywidualnej	227
3. Ocena wybranych argumentów semantycznych	230
3.1. „Nauczanie Jana Pawła II jest radykalne” (przykład 1)	231
3.2. „Telewizja ABC przekazuje propagandę” (przykład 2)	233
3.3. „Apartheid jest konsekwencją demokracji liberalnej” (przy- kład 3)	236
3.4. „Niepomyślny wynik kuracji to nie błąd lekarski” (przykład 4)	239
3.2. „Rasizm to przekonanie o wyższości rasy, religii czy grupy etnicznej” (przykład 6)	242
3.6. „Pluton nie jest planetą” (przykład 10)	245
3.7. „Mokradło to teren, na którym występuje roślinność hydrofi- tyczna, gleby wodne i określona wilgotność” (przykład 12)	250
3.8. „Zakaz jeżdżenia pojazdami w parku” (przykład 13)	253
3.9. „Argumentacja to forma przemocy” (przykład 15)	256
ZAKOŃCZENIE	259
BIBLIOGRAFIA	263
INDEKS POJĘĆ I NAZWISK	271
SUMMARY	275

PRZEDMOWA

Niniejsza książka jest wynikiem kilkuletnich badań nad argumentami i zabiegami w dyskusji, które ustalają lub modyfikują znaczenie użytych pojęć w ten sposób, by wesprzeć wnioski. Publikacja powstała w znacznej mierze na podstawie rozprawy doktorskiej – wprowadziłem jednak dwie zasadnicze zmiany. Po pierwsze, nanieśliem liczne poprawki oraz rozwinąłem niektóre wątki zgodnie z sugestiami recenzentów. Po drugie, uprościłem nieco język, tak aby czytelnicy zainteresowani teorią argumentacji, lecz nieprzyzwyczajeni do akademickiej nomenklatury, również mogli korzystać z lektury.

Pragnę podziękować wszystkim, dzięki którym rozprawa doktorska oraz ta książka mogły powstać: Adamowi Jonkiszowi, który był nie tylko moim promotorem, lecz także przez wiele lat pokazywał mi, czym jest kultura logiczna wypracowana w Szkole Lwowsko-Warszawskiej; Uniwersytetowi Ignatianum w Krakowie za wieloletnie finansowanie badań, zwłaszcza dziekanowi Wydziału Filozoficznego za możliwość opublikowania tej książki; Wydawnictwu Naukowemu Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie za otwartość oraz sprawną współpracę w procesie wydawniczym, szczególnie Magdalenie Jankosz za konsultacje językowe; koleżankom i kolegom z Instytutu Filozofii za owocne dyskusje (część z nich została włączona do książki jako studium przypadku); badaczom argumentacji za konsultacje i dyskusje: zmarłemu w 2020 r. Douglasowi Waltonowi (University of Windsor), Jerzemu Stelmachowi (Uniwersytet Jagielloński), Fabriziowi Macagnowi (Universidade Nova de Lisboa), Edwardowi Schiappie (Massachusetts Institute of Technology); Marcinowi Lewińskiemu (Universidade Nova de Lisboa) za recenzję rozprawy doktorskiej i inspirujące uwagi; Andrew Aberdeinowi (Florida Institute of Technology) za przeprowadzenie

wspólnych badań nad perswazyjnością definicji; Marcinowi Będkowskiemu (Uniwersytet Warszawski) za współpracę badawczą oraz uważną redakcję i komentarze do tej pracy; Krzysztofowi A. Wieczorkowi (Uniwersytet Śląski) oraz Robertowi Kublikowskiemu (Katolicki Uniwersytet Lubelski) za szczegółową lekturę, wnikliwe uwagi, zaangażowanie oraz dyskusje, dzięki którym praca ta znacząco zyskała na wartości. Wreszcie *last, but not least* jestem wdzięczny żonie oraz dzieciom, których obecność i bliskość motywowały mnie do tego, by – jak pisał Kazimierz Twardowski – wytrwale „przysiadać fałdów” i pracować nad poniższymi badaniami.

WSTĘP

Punktem wyjścia dla problemów podjętych w niniejszej pracy jest obserwacja dotycząca sposobu argumentacji stosowanego w życiu codziennym, politycznym, praktyce naukowej lub prawniczej. Sposób ten sprowadza się do tego, że chcąc przekonać kogoś do danej tezy, ustala się znaczenie słów używanych w argumentacji tak, by wesprzeć argument. Taki typ argumentu nie doczekał się do tej pory wyraźnego wyróżnienia oraz pełnego ujęcia. Innymi słowy, teoria argumentacji nie uwzględnia typów argumentów, w których określa się znaczenie słów wykorzystywanych w tych argumentach. Celem analiz zawartych w tej pracy jest rozwinięcie koncepcji takiego typu argumentacji: wyróżnienie i scharakteryzowanie (zdefiniowanie) argumentów tego typu, opracowanie podziału takich argumentów oraz sformułowanie kryteriów ich oceny.

Przedmiot rozważań zawartych w pracy można przybliżyć, posługując się przykładem argumentacji, w której osoba **A** chce przekonać osobę **B** do tezy **T**: „Juliusz Cezar był zbrodniarzem”. Osoba **A** może na różny sposób zbudować argument za **T**¹:

PRZYKŁAD

- a) Józef Stalin mordował swoich przeciwników politycznych, którzy mu się jawnie sprzeciwiali, zatem był zbrodniarzem. Juliusz Cezar robił to samo. Zatem skoro Stalin był zbrodniarzem, to Cezar również był zbrodniarzem.
- b) Większość historyków badających dzieje Cesarstwa Rzymskiego uznaje Juliusza Cezara za zbrodniarza, zatem Juliusz Cezar był zbrodniarzem.
- c) Jeśli nie uznamy, że Juliusz Cezar był zbrodniarzem, to będziemy musieli się zgodzić, że ludobójstwo i despotyzm polityczny nie są haniebne z moralnego punktu widzenia, a co za tym idzie, nie będziemy mogli potępić takich

¹ Przykładem tym posłużyłem się w artykule popularnonaukowym opublikowanym w czasopiśmie *Filozofuj!* (Pruś 2020a).

czynów, karać ich ani zapobiegać im we współczesnym życiu społeczno-politycznym. Zatem jeśli nie chcemy, żeby nasi politycy bezkarnie dokonywali podobnych czynów, to powinniśmy uznać Juliusza Cezara za zbrodniarza.

- d) Większość ludzi uważa Juliusza Cezara za zbrodniarza, więc Juliusz Cezar był zbrodniarzem.
- e) Jeśli zbrodnią jest zabicie niewinnego człowieka, to tym bardziej zbrodnią jest zabicie tysięcy niewinnych ludzi, w tym kobiet i dzieci. A skoro Juliusz Cezar odpowiada za śmierć tysięcy Germanów nad Renem, to jest zbrodniarzem.
- f) Każdy, kto morduje ludzi lub zleca uśmiercanie ludzi, jest zbrodniarzem – niezależnie od tego, czy robi to w obronie kraju, czy dla podtrzymania swojej władzy. Zabicie człowieka zawsze jest zbrodnią, a ten, kto za to odpowiada, jest zbrodniarzem. Juliusz Cezar wydał wiele rozkazów, w wyniku których zabito tysiące ludzi, zatem był zbrodniarzem.

Teoria argumentacji wyróżnia i szczegółowo opisuje różne typy argumentów, powyższe przykłady mają jedynie służyć uwydatnieniu różnicy między argumentami semantycznymi a pozostałymi typami. Każdy z argumentów (a) – (f) jest zbudowany według innego wzorca, tzw. schematu argumentacyjnego, choć wszystkie próbują wesprzeć ten sam wniosek. W przykładzie (a) wykorzystany został schemat argumentu z analogii, gdyż porównuje się w nim dany obiekt (Cezara) do innego (Stalina), wskazując na podobieństwo między nimi, by następnie przenieść pewną cechę z jednego obiektu na drugi i wykazać, że T (Szymanek, Wieczorek, Wójcik 2003, 81). Przykład (b) to argument z autorytetu (*ad auctoritate*), gdzie przesłanka uzasadniająca wniosek stwierdza fakt, że większość ekspertów (we właściwej dziedzinie) uznaje T , zatem T (Szymanek, Wieczorek, Wójcik 2003, 67). W przykładzie (c) pojawia się argument z konsekwencji, dokładniej jego szczególny przypadek nazywany równią pochyłą (*slippery slope*), w którym przedstawia się ciąg konsekwencji wypływających z przyjęcia $\neg T$, gdzie ostatnia z nich jest nie do przyjęcia, co zmusza do uznania T . W powyższym przykładzie taką konsekwencją jest dopuszczenie bezkarności dla despotów i ludobójców, a to skłania do uznania, że Cezar był zbrodniarzem. Przykład (d) to argument z powszechnej opinii (*ad populum*), który polega na powołaniu się na jednomyślne zdanie ogółu lub danej społeczności (Hołówka 2012, 114). W przykładzie (e) użyty jest schemat argumentu ze wzmocnienia (*a fortiori*), który polega

na powołaniu się na pewną hierarchię czynów, z których jeśli „mniejszy” z powodu danej własności zasługuje na dane miano lub karę, to tym bardziej „większy” z nich zasługuje na co najmniej to samo miano/karę (Bremer 2008, 204–6). Wreszcie przykład (f) zawiera argument, w którym większa przesłanka ustala znaczenie „zbrodniarza”, rozszerzając je także na tych, którzy prowadzą wojska do bitwy lub zabijają w obronie własnej. W ten sposób można włączyć do zakresu pojęcia zbrodniarza również Cezara (niezależnie od tego, czy dopuścił się ludobójstwa, czy po prostu wygrywał bitwy).

Przywołane wyżej przykłady pokazują, że istnieje wiele typów argumentów, które różnią się między sobą sposobem, w jaki przesłanki wspierają wniosek. Zestawienie ich razem pokazuje też, że ostatni sposób argumentacji jest zarówno odrębny od pozostałych, jak i dość często spotykany w praktyce argumentacyjnej. Z tych dwóch powodów należy go wyróżnić i szczegółowo opracować, podobnie jak robi się to z pozostałymi typami argumentacji². To właśnie argumenty tego typu, tzn. ustalające znaczenia używanych w nich pojęć dla celów argumentacji, są przedmiotem rozważań niniejszej pracy. Dalej będę określał je jako argumenty semantyczne, przedstawię ich charakterystykę, której zwieńczeniem będzie definicja pojęcia argumentu semantycznego oraz jego schemat argumentacyjny; zadania kolejne podjęte w pracy to podział argumentów semantycznych oraz sformułowanie kryteriów przydatnych do ich oceny.

Dotychczasowy stan badań nad rolą znaczenia w argumentacji przedstawia się dość skromnie. Sam termin „argument semantyczny” pochodzi od Teresy Hołówki, która jako pierwsza i jedyna – wedle mojej wiedzy – wyodrębniła typ argumentacji związany z rozważaniami lub modyfikacjami semantycznymi (2012, 116–26). Rozważania Hołówki – jak pokazuję w dalszej części pracy – są wartościowe dlatego, że jako pierwsze zwracają uwagę na takie argumenty, choć autorka nie formułuje definicji argumentu semantycznego.

² Zob. prace szczegółowo omawiające inne typy argumentów, np. argumenty z niewiedzy (Walton 1996b), argumenty z autorytetu (Walton 1997) lub argumenty z powszechnej opinii (Walton 1999), argumenty z podobieństwa (Szymanek 2008), argumenty równi pochyłej (Wieczorek 2013).

Dodatkowo ustalenia Hołówki są prawie zupełnie nieznane lub pomijane we współczesnej literaturze polskiej z zakresu logiki i argumentacji (Szymanek 2004; Szymanek, Wieczorek, Wójcik 2003; Tokarz 2006; Bremer 2008; Koszowy, Budzyńska 2015; Suchoń, Trzcieniecka-Schneider, Kowalski 2010). Gdy więc określam argumenty semantyczne jako „nowy” typ argumentów, to dlatego, że ustalenia osiągnięte w pracy znacznie poszerzają ustalenia autorki tego pojęcia.

Problem znaczenia i jego ustalania w argumentacji jest w literaturze częściowo analizowany z innej strony, tj. w badaniu definicji perswazyjnych i roli definicji w dyskusji. Prekursorskie badania nad definicjami perswazyjnymi przeprowadził Charles Stevenson, którego prace stanowią punkt wyjścia dla analiz nad rolą definicji w argumentacji, znaczeniem emocji w definiowaniu oraz teorią znaczenia w argumentacji (Stevenson 1938, 1944). Kwestię dotyczącą roli definicji w argumentacji podjęli kilkadziesiąt lat później Chaïm Perelman (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1969; Perelman 2004) oraz Richard Hastings (1962). W polskiej literaturze znaczące wyniki dotyczące tego zagadnienia osiągnął Tadeusz Pawłowski, którego prace inspirowały wiodących badaczy na świecie³. Należy też wspomnieć o kilku opracowaniach dotyczących definicji i definicji perswazyjnych, które stanowią ważną składową argumentów semantycznych (Kublikowski 2012, 2013; Pietrzak 2015; Kwiatkowski 2002).

Współcześnie zagadnienie to jest bardziej eksploatowane, a najbardziej znaczące wyniki nad rolą znaczenia i definicji w argumentacji, zwłaszcza w argumentacji prawniczej, osiągnęli Douglas Walton i Fabrizio Macagno (Walton 2001, 2005, 2008; Macagno, Walton 2014, 2008a, 2008b) oraz Edward Schiappa (Schiappa 1996, 2003), a także van Eemeren i Rob Grootendorst (2004). Ich prace dostarczają nowego aparatu pojęciowego oraz metod (jak np. diagramy Stephena Thomasa, model Stephena Toulmina, program komputerowy Araucaria) analizy argumentacji w ogóle i argumentacji opartej na ustaleniach semantycznych. Trzeba jednak zaznaczyć, że wymienieni badacze analizują (w różnym stopniu) argumentację z perspektywy semantyki, ale żaden nie wyróżnił i nie opisał dotąd

³ Rezultaty Pawłowskiego omawiam szczegółowo w dalszej części pracy.

takiego typu argumentacji, który oparty jest na ustalaniu znaczenia. Dlatego niniejsza praca ma szansę zapełnić pewną lukę badawczą, tzn. brak oddzielnego i szczegółowo opracowanego modelu argumentu semantycznego.

Trzeba przy tym podkreślić, że analizy zawarte w tej pracy wpisują się w tradycję badań nad argumentacją, której początki sięgają Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, zainicjowanej w dziełach Kazimierza Twardowskiego, Tadeusza Kotarbińskiego i Kazimierza Ajdukiewicza, a następnie rozwijanej w pracach Pawłowskiego i Hołówki (por. Koszowy, Araszkiewicz 2014). Rzecz jasna, początki refleksji nad rolą znaczenia w budowaniu argumentacji można znaleźć również w *Retoryce* i *Retoryce dla Aleksandra Arystotelesa*, pismach Piotra Hiszpana czy w *Erystyce* Schopenhauera – ich myśli także analizuję w dalszej części pracy.

Metody używane w tej pracy sprowadzają się do analizy logicznej (formalnej i nieformalnej), analizy retorycznej oraz analizy literatury z zakresu logiki, semantyki i filozofii języka. Analiza logiczna (formalna) będzie polegała na sprawdzeniu poprawności formalnej argumentów (tj. poprawności wnioskowania) w języku formalnym (głównie – rachunku predykatów). W analizie nieformalnej używane będą: metoda diagramów Thomasa-Tokarza oraz schematy argumentacyjne – te metody pozwolą na ocenę nie tylko poprawności formalnej, lecz także mocy całego argumentu (a więc również i prawdziwości materialnej przesłanek). Analiza retoryczna polega na badaniu perswazyjnego charakteru używanych w argumentacji terminów (jest to więc spojrzenie na argumenty z perspektywy pragmatycznej). Narzędzia te są skuteczne w charakteryzowaniu argumentów semantycznych oraz określeniu kryteriów ich oceny. W zakresie koncepcji filozoficznych i logicznych będą ponadto stosowane tradycyjne metody analizy tekstu, także analizy porównawczej. W wykorzystanej literaturze z zakresu logiki i filozofii można wyróżnić kilka grup: są prace „klasyczne” (dzieła Arystotelesa, Johna Locke’a, Artura Schopenhauera), są prace członków Szkoły Lwowsko-Warszawskiej (Kotarbińskiego, Ajdukiewicza, Pawłowskiego), są też wyniki zagranicznych badaczy z XX w. (Stevensona, Perelmana, Toulmina, Thomasa) oraz współczesnych badaczy (Waltona, Macagna van Eemerena, Schiappy, Christophera Tindale’a, Sary Greco).

Celem rozważań zawartych w książce jest zatem całościowe ujęcie problematyki argumentów semantycznych, czyli opracowanie koncepcji argumentu semantycznego, pewnego modelu⁴. Ujęcie to obejmuje: definicyjne uściślenie pojęcia takich argumentów, opracowanie schematu argumentacyjnego, podział argumentów semantycznych oraz określenie kryteriów ich oceny. Gdy mowa o kryteriach oceny, chodzi nie tylko o kryteria ewaluacji argumentów w kategoriach poprawności/błędu, lecz także o zestawy tzw. pytań krytycznych (*critical questions*), które pozwalają ocenić siłę argumentacji. Zamierzony model argumentu semantycznego ma więc również wymiar normatywny.

Etapy realizacji tych zadań widać w strukturze pracy. W pierwszym rozdziale są omówione ogólne pojęcia, podstawowe rozróżnienia i metody teorii argumentacji oraz aktualny stan badań nad rolą znaczenia w argumentacji, ze szczególnym uwzględnieniem roli definicji w dyskusji, a zwłaszcza definicji perswazyjnych i atrybucji. W rozdziale drugim przytoczone i przeanalizowane są przykłady różnych argumentów semantycznych, sformułowana zostaje definicja argumentu semantycznego oraz omówione są możliwe wątpliwości z nią związane. Kolejny rozdział jest poświęcony omówieniu i ocenie typów argumentów wykorzystujących definicje perswazyjne i atrybucje oraz propozycji nowego, rozbudowanego podziału argumentów semantycznych. W rozdziale czwartym są zaproponowane kryteria oceny argumentów semantycznych, zastosowane następnie do oceny wybranych argumentów analizowanych we wcześniejszych rozdziałach.

Jeśli zamierzone cele pracy zostaną osiągnięte, to wyniki analiz będą miały także wartość praktyczną, a nawet technologiczną, ponieważ o model argumentu semantycznego będzie można poszerzyć

⁴ Trudno jest więc określić, kiedy jeszcze opisuje się jakiś sposób argumentacji, który pojawia się w danych przykładach, a kiedy już tworzy się pewien model argumentacji, abstrahując od własności „zewnętrznych” w danych przykładach argumentacji i wydobywając ich „wewnętrzne” własności. Nie ma tu miejsca na analizę procesu modelowania w teorii argumentacji, dlatego zaznaczę, że w niniejszej pracy opisuję (lub konstruuje) pewien wzorzec (model) argumentacji, tj. jego definicję oraz podział, co dalej umożliwia wypracowanie kryteriów oceny takich argumentów. W tym sensie buduję pewien model argumentu, który w dalszej części pracy systematycznie konfrontuję z konkretnymi przykładami argumentacji i oceniam jego adekwatność.

bazę typów argumentacji, która jest obecnie stosowana w technologii informacyjnej i badaniach nad sztuczną inteligencją. Zatem rozwijane dzisiaj technologie zautomatyzowanej analizy i oceny będą mogły skorzystać z rozbudowanej o koncepcję argumentów semantycznych bazy tzw. schematów argumentacyjnych, które pomagają rozpoznać i oceniać dany typ argumentów.

ZAKOŃCZENIE

Mam nadzieję, że w kontekście całości rozważań jest uzasadniony wniosek, że w pracy tej został opracowany nowy typ argumentów. Na opracowanie to składają się: okazanie, że argumenty semantyczne mają swoiste schematy argumentacyjne, ugruntowaną definicję, wydzielone typy oraz kryteria oceny sformułowane w pytaniach krytycznych. Ważne jest przy tym, że zaproponowana w tej pracy koncepcja argumentów semantycznych uzupełnia lukę w teorii argumentacji, co także zostało ukazane na tle koncepcji zastanych, również takich, w których pojawiły się pomysły na wyodrębnienie tego typu argumentowania. Na tym właśnie polega *novum* tej pracy – jest taki sposób argumentowania, z którego korzystamy, a który do tej pory nie był pojęciowo wyodrębniony, opisany i przetestowany. Temu właśnie niniejsza książka miała zaradzić.

Nowe ustalenia teoretyczne zostały wzbogacone o analizy argumentacji zaczerpniętych z różnych dyskursów, co ujawniło także siłę perswazyjną argumentów semantycznych w wielu (jeśli nie wszystkich) rodzajach dyskusji, zwłaszcza politycznych, religijnych, etycznych, lecz także filozoficznych, naukowych i prawnych. W przekonaniu autora badanie konkretnych argumentów z debaty publicznej jest nieodłącznym elementem dociekań teorioargumentacyjnych – dlatego przeanalizowano i oceniono w tej pracy wiele takich przykładów.

Ponadto wyniki przedstawione w tej książce mogą być łatwo zastosowane do współczesnej technologii informatycznej, która pomaga rozpoznawać i oceniać argumenty (Araucaria, OVA). Typy argumentów semantycznych, ich struktura oraz pytania krytyczne (sprawdzające) zostały bowiem zaproponowane w formie takiej samej, jak w programach oceniających argumenty, co pozwala

włączyć uzyskane wyniki do baz argumentów, którymi posługują się programy komputerowe, oraz stosować je do badań nad sztuczną inteligencją w perspektywie teorioargumentacyjnej.

Co się tyczy dokładniejszej i bardziej szczegółowej oceny uzyskanych wyników, to w rozdziale pierwszym przedstawione zostały różne – od starożytnych po współczesne – teorie argumentacji i podejścia do badania sztuki dyskusowania i rozumowania. Pokróćce omówiłem tam te osiągnięcia logiki, retoryki, dialektyki, z których wyłoniła się w XX wieku teoria argumentacji. Opisane zostały także metody teorii argumentacji, a zwłaszcza narzędzia nieformalne, które w kolejnych rozdziałach były użyte do analizy i oceny argumentów, współczesne narzędzia technologiczne do rozwijania teorii argumentacji oraz jej zastosowania w badaniach nad sztuczną inteligencją. Przedstawiłem również stan badań nad znaczeniowym aspektem argumentacji, a przede wszystkim wyniki Stevensona i Pawłowskiego dotyczące definicji perswazyjnych oraz Waltona, Reeda i Macagno dotyczące argumentów atrybutywnych.

W rozdziale drugim rozważyłem kilkanaście argumentów semantycznych, wychodząc od przykładów podręcznikowych po rozbudowane argumentacje zaczerpnięte z dyskursu naukowego lub prawniczego. Analiza tych przykładów ujawniła przede wszystkim, że jest odrębna klasa argumentów ustalających znaczenie terminów dla potrzeb argumentacji, które są zbudowane wedle określonych schematów argumentacyjnych. Argumenty takie zostały określone semantycznymi, bo opierają się na ustaleniach znaczeń terminów, które są w nich używane. Zaproponowałem definicję tego typu argumentów oraz dwa podstawowe schematy argumentacyjne, a także ukazałem zalety tej definicji i odniosłem się do możliwych zarzutów, na które starałem się odpowiedzieć.

W rozdziale trzecim zaproponowałem podział argumentów semantycznych. Przeprowadzona wcześniej analiza przykładów umożliwiła dostrzeżenie wielości sposobów ustalania znaczenia i używania ich w argumentacji. Podstawowe dwa to ustalenie znaczenia przez definicję perswazyjną lub przez atrybucję. Wśród tych pierwszych zostały wydzielone – wedle zmodyfikowanego podziału definicji perswazyjnych Tadeusza Pawłowskiego – trzy główne typy argumentów, a wśród drugich wyróżniłem też takie argumenty atrybutywne, które oparte są na definicji. Do każdego z typów poda-

łem odpowiedni schemat argumentacyjny, strukturę argumentu w postaci diagramu oraz formalnego schematu wniosku.

W rozdziale czwartym zaproponowałem kryteria oceny argumentu semantycznego, które objęły zarówno ustalenia znaczeniowe, jak i pozostałe składowe argumentu. Opracowując te pierwsze, odniosłem się do sporu między esencjalistami i nominalistami – który dotyczy tego, czy pojęcia są związane z obiektami przez samą strukturę rzeczywistości, czy tylko przez konwencję językową. Argumentowałem, że z perspektywy teorioargumentacyjnej trzeba przyjąć założenia pragmatyczne, gdyż tylko one umożliwiają wypracowanie kryteriów oceny argumentów niezależne od stanowisk filozoficznych. Nie rozwiązałem w ten sposób odwiecznego sporu w teorii znaczenia – pokazałem tylko, że zaproponowane kryteria oceny ustalonego znaczenia obejmują ocenę też jego konsekwencji, wartości oraz interesów, które realizuje. W ten sposób kryteria dotyczą zarówno esencjalisty, jak i nominalisty. Zaproponowane kryteria oceny ustaleń semantycznych (jawności, zgodności z uzusem, pragmatyczne, autorytetu i alternatyw) oraz kryterium przesłanki indywidualnej zostały przedstawione w postaci tzw. pytań krytycznych. To dogodne i skuteczne narzędzie w badaniu argumentów, jak i w samej praktyce argumentacyjnej.

Wracając do ogólnej oceny uzyskanych wyników, warto podkreślić, że uzupełniają one teorię argumentacji o uściśloną i rozbudowaną koncepcję argumentów ustalających znaczenie używanych terminów. W opracowanej koncepcji znajdują miejsce zebrane różne fragmentaryczne badania nad definicjami perswazyjnymi, atrybucjami (klasyfikacjami), argumentami z definicji i ogólnie – rolą znaczenia nazw w argumentacji.

Ponadto pojęcie argumentów semantycznych wydaje się obiecującym konstruktem, który może wnieść dużo do dalszych badań w teorii argumentacji, a także do analizy poszczególnych dyskursów. Jednym z bardziej inspirujących kierunków przyszłych dociekań nad argumentami semantycznymi jest zastosowanie argumentów tego typu w dyskursie prawniczym. Argumentacja prawnicza jest bowiem bardzo mocno osadzona na znaczeniach oraz zakresach pojęć, a procedura subsumpcji jest jednym z najbardziej podstawowych sposobów rozumowania prawniczego. Na przykład wiele kwestii pojawia się w związku z problemem interpretacji prawniczej (zaledwie

dotkniętym w ocenie argumentacji z przykładu 13), który zdaje się mocno powiązany z argumentami semantycznymi: przypisanie jakiejś własności danemu obiektowi skutkujące zakwalifikowaniem go do zakresu pojęcia miewa ważne konsekwencje prawne. Jak więc oceniać argumenty oparte na różnych rozumieniach danego pojęcia, prowadzące do sprzecznych wniosków? Na ile kryteria oceny argumentów semantycznych dają się stosować w praktyce prawniczej? Czy dyskurs prawniczy wymaga pewnych szczegółowych kryteriów, umożliwiających stosowanie wyników teorii argumentacji do oceny argumentacji prawniczych? Oto pytania, które wyznaczają dalszy horyzont badań nad możliwą implementacją rezultatów przedstawionych w książce.

Innym równie interesującym kierunkiem badań może być analiza zastosowania argumentów semantycznych w dyskursie politycznym. Przykład definicji mokradeł lub inne, których nie poddałem tak szczegółowej analizie (jak np. pojęcie „prawdziwie potrzebujących” wprowadzone przez Reagana, definicja „gwałtu” czy „mowy nienawiści”), pokazują bowiem szerokie stosowanie argumentów semantycznych. W przykładach tych szczególnie ważne są konotacje oraz operowanie we wprowadzanych znaczeniach ładunkami emocjonalnymi. Sensy są przecież konstruowane (najczęściej przez zespoły specjalistów) tak, by wywołane przez nie skojarzenia i reakcje emocjonalne wspomagały perswazję na rzecz dokładnie obranego celu politycznego.

BIBLIOGRAFIA

- Aberdein, Andrew. 1998. „Persuasive Definition”. W: *Argumentation and Rhetoric*, red. Christopher W. Tindale, Hans V. Hansen and Athena V. Colman. Newport News, VA: Vale.
- Aberdein, Andrew. 2006. „Raising the Tone: Definition, Bullshit, and the Definition of Bullshit”. W: *Bullshit and Philosophy: Guaranteed to Get Perfect Results Every Time*, edited by Gary L. Hardcastle and George A. Reisch. Chicago and La Salle, IL: Open Court.
- Ajdukiewicz, Kazimierz. 1974. *Logika pragmatyczna*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Alexy, Robert. 2003. „On Balancing and Subsumption. A Structural Comparison”. *Ratio Juris* 16 (4): 433–49.
- ARG-tech. 2020. „Online Visualisation of Argument”. ARG-tech Center for Argument Technology. Dostęp 14.02.2020. <http://www.arg-tech.org/index.php/projects/online-argument-visualisation/>.
- Arystoteles. 2001. „Retoryka”. W: *Dzieła wszystkie*, red. Henryk Podbielski. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Będkowski, Marcin, Jakub Pruś. 2023. „How Can Christian Philosophers Improve Their Arguments? Logical Culture and Critical Thinking”. *Forum Philosophicum* 28 (1): 63–83. <https://doi.org/10.35765/forphil.2023.2801.04>.
- Bremer, Józef. 2008. *Wprowadzenie do logiki*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Budzyńska, Katarzyna, Barbara Konat, Marcin Koszowy. 2016. „Korpusowe metody badania logosu i etosu”. *Zagadnienia Naukoznawstwa* 52 (3): 385–404.
- Burgess-Jackson, Keith. 1995. „Rape and Persuasive Definition”. *Canadian Journal of Philosophy* 25: 415–54. <https://doi.org/10.1080/00455091.1995.10717422>.
- Cappelen, Herman. 2018. *Fixing Language: An Essay on Conceptual Engineering*. Oxford: Oxford University Press.
- Carnap, Rudolf. 1956. *Meaning and Necessity: A Study in Semantics and Modal Logic*. Chicago: University of Chicago Press.
- Cartwright, Richard. 1968. „Some Remarks on Essentialism”. *Journal of Philosophy* 65: 615–26.

- Copi, Irving M., Carl Cohen. 2001. *Introduction to Logic*, wyd. 11. Upper Saddle River: Prentice-Hall.
- Cosgrove, Samuel A. 1944. „Reply by Dr. Cosgrove”. *American Journal of Obstetrics and Gynecology* 48 (6): 896.
- Cosgrove, Samuel A., Patricia A. Carter. 1944. „A consideration of therapeutic abortion”. *American Journal of Obstetrics and Gynecology* 48 (3): 299–314.
- Czeżowski, Tadeusz. 1968. *Logika*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Eemeren, Frans H. van, Rob Grootendorst, Snoeck Henkemans. 1996. *Fundamentals of argumentation theory: a handbook of historical backgrounds and contemporary developments*. Mahwah: Erlbaum.
- Encyklopedia PWN. 2020. „Rasizm”. Dostęp 14.02.2020. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/rasizm;3966134.html>.
- Fine, Kit. 1994. „Essence and Modality: The Second Philosophical Perspectives Lecture”. *Philosophical Perspectives* 8: 1–16.
- Flew, Antony G. 1975. *Thinking About Thinking: Or, Do I Sincerely Want to Be Right?* London: Collins Fontana.
- Frege, Gottlob. 1997a. „On Sinn and Bedeutung”. W: *Frege Reader*, red. Michael Beaney, 151–71. London: Blackwell.
- . 1997b. „Logic”. W: *Frege Reader*, red. Michael Beaney, 227–50. London: Blackwell.
- Graham, Ruth. 2019. „Why Conservatives Are So Angry About Obama’s Reference to “Easter Worshipers””. *Slate*. Dostęp 14.02.2020. <https://slate.com/human-interest/2019/04/easter-worshippers-obama-hillary-conservative-backlash.html>.
- Groarke, Leo A., Christopher W. Tindale. 2013. *Good Reasoning Matters! A Constructive Approach to Critical Thinking*, wyd. 5. Don Mills: Oxford University Press Canada.
- Gross, Alan G., Ray D. Dearin. 2003. *Chaim Perelman*. Albany: SUNY Press.
- Gumański, Leon. 1983. *Wprowadzenie w logikę współczesną*. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika.
- Harold, James A. 2013. „Distinguishing the Lover of Peace from the Pacifist, the Appeaser, and the Warmonger”. *Forum Philosophicum* 18 (1): 5–17.
- Hart, H. L. A. 1958. „Positivism and the Separation of Law and Moral”. *Harvard Law Review* 71 (4): 607.
- Hastings, Arthur. 1962. „A Reformulation of the Modes of Reasoning in Argumentation”. Ph.D., Northwestern University.
- Hildebrand, Dietrich von. 2001. *Transformation In Christ: On the Christian Attitude*. San Francisco: Ignatius Press.
- Hobbes, Thomas. 1958. *Leviathan*. New York: Bobbs-Merrill. Original edition, 1651.
- Hołownia, Szymon. 2010. „Bóg w wielkim mieście. Dyskusja Szymona Hołowni z Wojciechem Cejrowskim” Religia.tv. https://www.youtube.com/watch?v=fDFC-v53d_A

- Hołówka, Teresa. 2012. *Kultura logiczna w przykładach*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hurley, Patrick J. 2000. *A Concise Introduction to Logic*, wyd. 7. Belmont: Wadsworth.
- Huxley, Aldous. 1957. *Niewidomy w Ghazie*. Tłum. Maria Godlewska. Warszawa: PWN.
- IAU. 2006. „Resolution B5 Definition of a Planet in the Solar System”. International Astronomical Union. https://www.iau.org/static/resolutions/Resolution_GA26-5-6.pdf.
- James, William. 1981. *The Principles of Psychology*. Cambridge: Harvard University Press. 1890.
- Janicki, Karol. 2005. *Against essentialism: toward language awareness*. Muenchen: Lincom.
- Johnson, Ralph H., J. Anthony Blair. 2002. „Informal Logic and the Reconfiguration of Logic”. W: *Handbook of the Logic of Argument and Inference. Studies in Logic and Practical Reasoning*, red. Dov M. Gabbay, Ralph H. Johnson, Hans J. Ohlbach and John Woods. Amsterdam: Elsevier.
- Johnson, Ralph H., Marcin Będkowski. 2018. „Logical Culture as a Common Ground for the Lvov-Warsaw School and the Informal Logic Initiative”. *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric* 55 (68): 187–229. <https://doi.org/10.2478/slgr-2018-0035>
- Jones, Owen. 2020. „Market economics has driven universities into crisis – and we’re all paying the price”. *The Guardian*. Dostęp 14.02.2020. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/feb/14/market-universities-crisis-staff-strike>.
- Jones, T.W. 1944. „Is Abortion Murder”? *American Journal of Obstetrics and Gynecology* 48 (6): 895–6.
- Jonkisz, Adam. 2011. *Elementy logiki stosowanej*. Bielsko-Biała: Wyższa Szkoła Administracji.
- . 2017a. „Koncepcje podziału. Uwagi i postulaty metodologiczne”. *Studia z Filozofii Polskiej* 12: 41–60.
- . 2017b. „Podział podziałów. Ujęcie metodologiczne”. *Ruch Filozoficzny* 73 (2): 95–109. <https://doi.org/10.12775/RF.2017.016>.
- . 2017c. „Podział. Pojęcia i rozróżnienia ogólne”. *Studia z Filozofii Polskiej* 12: 60–72.
- Kancelaria Sejmu. 2023. Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym. *Dz. U. 1997 Nr 98 poz. 602*.
- Kisielewicz, Andrzej. 2017. *Logika i argumentacja. Praktyczny kurs krytycznego myślenia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kleszcz, Ryszard. 1996. „Wspomnienie o Profesorze Tadeuszu Pawłowskim”. *Filozofia Nauki* 4 (1): 129–30.
- Koszowy, Marcin, Michał Araszkievicz. 2014. „The Lvov–Warsaw School as a Source of Inspiration for Argumentation Theory”. *Argumentation* 28: 283–300. <https://doi.org/10.1007/s10503-014-9321-7>.

- Koszowy, Marcin, Katarzyna Budzyńska. 2015. *Strategie retoryczne, techniki komunikacyjno-poznawcze, błędy i sofizmaty*. Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.
- Kotarbiński, Tadeusz. 1960. *Kurs logiki*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- . 1985. *Wykłady z dziejów logiki*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- . 1986. *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kozak, Magdalena. 2013. „Problem władzy w myśleniu Emmanuela Levinasa” *Episteme* 19 (1): 29–38.
- . 2014. „Wojna jako doświadczenie przemocy bycia w myśli Emmanuela Levinasa”. *Kwartalnik Filozoficzny* 42 (2):103–16.
- Kublikowski, Robert. 2012. „Definicja perswazyjna – niemanipulacyjna czy manipulacyjna?”. *Przegląd Filozoficzny* 83 (3): 273–82. <https://doi.org/10.2478/v10271-012-0079-1>.
- . 2013. *Definicje i rozwój wiedzy: Od Arystotelesa do Putnama. Prace Wydziału Filozoficznego*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- . 2019. *Inferencjalizm semantyczny Roberta B. Brandoma*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Kwiatkowski, Tadeusz. 2002. „O tak zwanych definicjach perswazyjnych”. W: *Wykłady i szkice z logiki ogólnej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Lazari-Pawłowska, Ija. 1963. *Etyka Gandhiego*. Warszawa: PWN.
- Lewiński, Marcin. 2009. „Douglas Walton, Fundamentals of Critical Argumentation”. *Argumentation* 23: 123–6. <https://doi.org/10.1007/s10503-008-9111-1>.
- Lewiński, Marcin, Pedro Abreu. 2022. „Arguing About 'COVID': Metalinguistic Arguments on What Counts as a 'COVID-19 Death'”. W: *The Pandemic of Argumentation*, red. Steve Oswald, Marcin Lewiński, Sara Greco, Serena Villata, 17–41. Cham: Springer.
- Lewiński, Piotr H. 2012a. „Analiza pragma-dialektyczna”. W: *Instrukcja obsługi tekstów*, red. Jacek Wasilewski, Anna Nita, 93–114. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- . 2012b. *Neosofistyka: Argumentacja retoryczna w komunikacji potocznej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- . 2014. „Od Arystotelesa do van Eemeren i Tindale’a: w poszukiwaniu źródeł współczesnej retoryki i dialektyki”. W: *Pragmatyka, Retoryka, Argumentacja*, red. Piotr Cap, Piotr Stalmaszyk, 43–60. Kraków: Universitas.
- Ludlow, Peter. 2014. *Living Words: Meaning Underdetermination and the Dynamic Lexicon*. Oxford: Oxford University Press.
- Macagno, Fabrizio, Douglas Walton. 2008a. „The Argumentative Structure of Persuasive Definitions”. *Ethical Theory and Moral Practice* 11: 525–49. <https://doi.org/10.1007/s10677-008-9119-5>.

- , 2008b. „Persuasive Definitions: Values, Meanings and Implicit Disagreements”. *Informal Logic* 28 (3): 203–28.
- , 2014. *Emotive Language in Argumentation*. New York: Cambridge University Press.
- Maciaszek, Janusz. 2008. *Znaczenie, prawda, przekonania. Problematyka znaczenia w filozofii języka*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Malinowski, Grzegorz. 2007. *Logika ogólna*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Mill, John Stuart. 1882. *System of Logic*, wyd. 8. New York: Harper & Brothers, Publishers.
- Ministerstwo Infrastruktury. 2019. „Będą nowe przepisy dot. urządzeń transportu osobistego”. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. Dostęp 14.07.2022. <https://www.gov.pl/web/infrastruktura/beda-nowe-przepisy-dot-urzedzen-transportu-osobistego>.
- Ministerstwo Infrastruktury. 2021. „Nowe przepisy dotyczące hulajnog elektrycznych i urządzeń transportu osobistego”. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. Dostęp 14.07.2022. <https://www.gov.pl/web/gitd/nowe-przepisy-dotyczace-hulajnog-elektrycznych-i-urzedzen-transportu-osobistego>.
- NASA. 2020. Solar System Exploration. Dostęp 14.02.2020. <https://solarsystem.nasa.gov/planets/overview/>
- Nowak, Małgorzata. 2011. „Cięża czy stan błogosławiony?”. W: *Cięża czy stan błogosławiony?*, red. Emilia Lichtenberg-Kokoszka, Ewa Janiuk, Jerzy Dzierżanowski. Kraków: Impuls.
- ONZ. 1965. United Nations. „International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination”. Dostęp 14.07.2022. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-elimination-all-forms-racial>.
- Paluszak-Bronka, Anna. 2022. „Dlaczego słowo Murzyn jest dziś obraźliwe? Rozważania historyka języka”. *SŁOWO. Studia językoznawcze* 13. <https://doi.org/10.15584/slowo.2022.13.32>.
- Pawłowski, Tadeusz. 1978. *Tworzenie pojęć i definiowanie w naukach humanistycznych*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Perelman, Chaïm. 2004. *Imperium retoryki. Retoryka i argumentacja*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Perelman, Chaïm, Lucie Olbrechts-Tyteca. 1969. *The new rhetoric: a treatise on argumentation*. Tłum. John Wilkinson, Purcell Weaver. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Pietrzak, Marcin. 2015. „Pojęcia definicji i quasi-definicji perswazyjnej”. *Ruch Filozoficzny* 71 (3): 53–68. <https://doi.org/10.12775/RF.2014.029>.
- Pindel, Roman. 2003. „Nowa retoryka w ujęciu Chaima Perelmana oraz Lucie Olbrechts-Tyteca w kontekście badania tekstu biblijnego”. *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 36 (2): 414–36.
- Platon. 1940. *Kratylos*. Tłum. Witold Stefański. Red. Witold Stefański. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

- Plunkett, David, Tim Sundell. 2013. „Disagreement and the Semantics of Normative and Evaluative Terms”. *Philosophers' Imprint* 13 (23): 1–37.
- . 2021. „Metalinguistic negotiation and speaker error”. *Inquiry* 64 (1–2): 142–67. <https://doi.org/10.1080/0020174X.2019.1610055>.
- Pruś, Jakub. 2018. „Teorie prawdy: klasyczna, korespondencyjna i semantyczna – próba uściślenia relacji”. *Rocznik Filozoficzny Ignatianum* XXIV (2): 57–83.
- . 2019. „Argumentacja semantyczna – podstawowe pojęcia i problemy definicyjne”. *Res Rhetorica* 6 (4): 56–76. <https://doi.org/10.29107/rr2019.4.3>.
- . 2020a. „Czy Juliusz Cezar był zbrodniarzem? Argumenty semantyczne”. *Filozofuj!* 36 (6): 54–5. <https://filozofuj.eu/jakub-prus-czy-juliusz-cezar-byl-zbrodniarzem-argumenty-semantyczne/>.
- . 2020b. „Znaczenie znaczenia w argumentacji. Zarys argumentów semantycznych”. W: *Słowo: struktura – znaczenie – kontekst*, red. Ewa Szkudlarek-Śmiechowicz, Agnieszka Wierzbicka, Elwira Olejniczak. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- . 2021. „How Can Modifications of Meaning Influence Argumentation? The Concept and Typology of Semantic Arguments”. *Argumentation* 35 (3): 483–508. <https://doi.org/10.1007/s10503-020-09542-y>.
- . 2023. „Argument ad hominem, argument ad personam i atak osobisty – analiza porównawcza”. *Res Rhetorica* 10 (2): 47–73. <https://doi.org/10.29107/rr2023.2.3>.
- Pruś, Jakub, Andrew Aberdein. 2022. „Is Every Definition Persuasive? Douglas Walton on Persuasiveness of Definition”. *Informal Logic* 42 (1): 25–47. <https://doi.org/https://doi.org/10.22329/il.v42i1.7211>.
- Pruś, Jakub, Piotr Sikora. 2023. „The Dialectical Principle of Charity: A Procedure for a Critical Discussion”. *Argumentation* 37 (4): 577–600. <https://doi.org/10.1007/s10503-023-09615-8>.
- Putnam, Hilary. 1975. „The Meaning of ‘Meaning’”. W: *Philosophical Papers*, red. Hilary Putnam, 215–71. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reed, Chris, Douglas Walton. 2005. „Towards a Formal and Implemented Model of Argumentation Schemes in Agent Communication”. *Autonomous Agents and Multi-Agent Systems* 11: 173–88.
- Reed, Chris, Douglas Walton, Fabrizio Macagno. 2007. „Argument Diagramming in Logic, Law and Artificial Intelligence”. *Knowledge Engineering Review* 22: 87–109.
- Rigotti, Eddo, Sara Greco. 2019. *Inference in Argumentation: A Topics-Based Approach to Argument Schemes*. Cham: Springer.
- Rudkouski, Piotr. 2016. „Problem argumentacji w teologii”. Rozprawa doktorska, Wydział Filozofii i Socjologii, Instytut Filozofii, Uniwersytet Warszawski.
- Schiappa, Edward. 1996. „Towards a Pragmatic Approach to Definition: ‘Wetlands’ and the Politics of Meaning”. W: *Environmental Pragmatism*, red. Andrew Light, Eric Katz, 209–30. London: Routledge.
- . 2003. *Defining Reality: Definitions and the Politics of Meaning*. Carbondale: Southern Illinois University Press.

- Schopenhauer, Artur. 2012. *Erystyka, czyli sztuka prowadzenia sporów*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Alma Press”. 1864.
- Sikora, Piotr. 2016. *Drogi Jednego: Chrześcijaństwo otwarte*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Skulska, Joanna K. 2012. „Funkcje współczesnej teorii argumentacji”. *Nowoczesne Systemy Zarządzania* 12: 249–65.
- Słownik języka polskiego. 2023a. „Rasizm”. Dostęp 3.08.2020. <https://sjp.pwn.pl/slowniki/rasizm.html>.
- . 2023b. „Wyrafinowanie”. Dostęp 2.10.2022. <https://sjp.pwn.pl/sjp/wyrafinowanie;2540405.html>.
- Solecka, Grażyna. 2010. „Dyskursywny charakter definicji”. W: *Argumentacja i racjonalna zmiana przekonań*, 45–51. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Stelmach, Jerzy, Ryszard Sarkowicz. 1999. *Filozofia prawa XIX i XX wieku*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Stevenson, Charles L. 1938. „Persuasive Definitions”. *Mind* 47: 331–50.
- . 1944. *Ethics and Language*. New Haven: Yale University Press.
- . 2015. „Definicje perswazyjne”. *Studia z Historii Filozofii* 2 (6): 21–43. <https://doi.org/10.12775/szhf.2015.015>.
- Suchoń, Wojciech, Irena Trzcieniecka-Schneider, Dominik Kowalski, red. 2010. *Argumentacja i racjonalna zmiana przekonań*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Szymanek, Krzysztof. 2004. *Sztuka argumentacji. Słownik terminologiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- . 2008. *Argument z podobieństwa*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Szymanek, Krzysztof, Krzysztof A. Wieczorek. 2020. *Sztuka argumentacji. Rozszerzone ćwiczenia w badaniu argumentów*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Szymanek, Krzysztof, Krzysztof A. Wieczorek, Andrzej S. Wójcik. 2003. *Sztuka argumentacji. Ćwiczenia w badaniu argumentów*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Thomas, Stephen N. 1973. *Practical Reasoning in Natural Language*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Tokarz, Marek. 2002. „Argumentacja i perswazja”. *Filozofia Nauki* 10 (3/4): 5–39.
- . 2006. *Argumentacja, perswazja, manipulacja*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Tolkien, J.R.R. 1990. *Władca Pierścieni*. Tłum. Maria Skibniewska. Warszawa: Czytelnik.
- Tomasz, z Akwinu. 1968–82. *Summa teologiczna*. Red. Andrzej Gładzewski. Londyn: Katolicki Ośrodek Wydawniczy Veritas.
- Toulmin, Stephen. 1958. *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press. Reprint, 2003.

- UEFA. 2019. „Empowering referees to act against racism: UEFA's three-step procedure”. UEFA.com. Dostęp 14.02.2022. <https://www.uefa.com/insideuefa/about-uefa/news/0256-0f8e70d1f5fd-c982ef234981-1000--empowering-referees-to-act-against-racism-uefa-s-three-step/>.
- UEFA, FARE. 2003. *Unite against racism in european football. UEFA guide to good practice*. Red. UEFA. Nyon: UEFA.
- van Eemeren, Frans H., Rob Grootendorst. 2004. *A systematic theory of argumentation. The pragma-dialectical approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- VideoFromSpace. 2019. „NASA Chief Believes Pluto is a Planet”. Dostęp 14.02.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=h9zM1vS1hVQ>.
- Walton, Douglas. 1996a. *Argumentation Schemes for Presumptive Reasoning*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- . 1996b. *Arguments from Ignorance*. University Park: Penn State Press.
- . 1997. *Appeal to Expert Opinion: Arguments from Authority*. University Park: Penn State Press.
- . 1999. *Appeal to Popular Opinion*. University Park: Penn State Press.
- . 2001. „Persuasive Definitions and Public Policy Arguments”. *Argumentation and Advocacy* 37: 117–32.
- . 2005. „Deceptive Arguments Containing Persuasive Language and Persuasive Definitions”. *Argumentation* 19: 159–86. <https://doi.org/10.1007/s10503-005-2312-y>.
- . 2008. „The case of redefining ‘Planet’ to Exclude Pluto”. *Informal Logic* 28 (2): 129–54.
- . 2013. *Methods of Argumentation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Walton, Douglas, Erik C.W. Krabbe. 1995. *Commitment in Dialogue: Basic Concepts of Interpersonal Reasoning*. Albany: State University of New York Press.
- Walton, Douglas, Christopher Reed, Fabrizio Macagno. 2008. *Argumentation Schemes*. New York: Cambridge University Press.
- Whitehead, Alfred North, Bertrand Russell. 1956. *Principia Mathematica*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wieczorek, Krzysztof A. 2013. *Argumenty równi pochylej. Analiza z perspektywy logiki nieformalnej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Wielki słownik języka polskiego. 2022. „Radykalny”. Dostęp 2.10.2022. <https://wsjp.pl/haslo/podglad/35323/radykalny/5126025/poglad>.
- Włoch, Renata. 2014. *Raport dotyczący wybranych przejawów dyskryminacji (rasizm, antysemityzm, ksenofobia i homofobia) w polskim sporcie ze szczególnym uwzględnieniem środowiska kibiców sportowych*. Ministerstwo Sportu i Turystyki, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego (Warszawa). <https://www.gov.pl/web/sport/spoleczny-wymiar-sportu>.
- Ziembiński, Zygmunt. 1984. *Logika praktyczna*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

INDEKS POJĘĆ I NAZWISK

- aborcja** 101, 121–7
absolutyzm 206–10
Aberdein A. 11, 63, 69, 71, 82–3
Ajdukiewicz K. 17, 55,
Araucaria 16, 31, 48–51, 91, 125, 136,
ARG-tech 48, 51
argument/argumentacja
 ad auctoritate 14–5, 38–41, 49, 97
 ad hominem/ex concessis 118, 126
 ad personam 43
 ad populum 14, 49, 95
 atrybutywny 61, 84–90, 95–100,
 186–203
 semantyczny 14–9, 91–104
 definicja a. 34–5
 „do” definicji 61, 95
 z analogii 14, 39, 53, 151, 153
 z atrybucji 85–90
 z definicji 61, 88–90, 95–100
 z konsekwencji 14, 41–2, 53
 rzetelny 37, 39
atrybucja 84–90
Arystoteles 22–3, 56

Będkowski M. 12, 32,
Blair A. 23, 29
Bremer J. 15, 16
błąd logiczny 29, 38, 53, 73
 ad verecundiam 38
 ad baculum 35
 atakowanie chochoła 38
 ekwiwokacja 59, 181
 modyfikacja *ad hoc* 59, 73
 No True Scotsman 68, 73, 157, 172
 odwracania implikacji 193
Budzyńska K. 16, 53

Burgess-Jackson K. 70

Cappelen H. 214
Cejrowski W. 80–1
chrześcijaństwo/chrześcijaństwo 129,
 155–61, 179
Cohen C. 65
Copi I.M. 65
chwyt erystyczny 36–7, 65
ciąża 127–9
Czeżowski T. 187

definicja
 adekwatna 89, 131, 214, 220, 234,
 243
 błąd w d. 153, 220, 257
 definiendum 56, 65, 68, 72–81, 89,
 103
 definiens 56, 65–6, 68, 75–9
 klasyczna 56,
 nominalna 55–7, 209, 213
 perswazyjna 58–9, 62–5, 69–71,
 82–3, 89, 97
 precyzująca 58
 projektująca 57
 pojęcie d. 55–9
 pragmatyczna 33–4, 83, 92, 103–4
 pseudodefinicja 66–7
 quasi-definicja perswazyjna 64–6,
 75–6, 78–9, 171, 174–7, 182–5,
 194–6, 202
 realna 55–7, 209–11, 213
 regulująca 57
 retoryczna 68
 sprawozdawcza 57–8, 67
 synonimiczna 79–81, 174–5, 184–5

- diagram 27, 31, 39, 43–5, 48, 50, 52, 91
 dialektyka 22, 29,
 dyskusja 59, 215
 dysocjacja 172–3, 177, 180, 215,
- Eemeren F.H. van** 16–7, 27, 30–1
 erystyka 36–8
 esencjalizm 55, 57, 137, 206–13, 216,
 222
- fallacja** → błąd logiczny
 Flew A. 73
 Fine K. 206
 Frege G. 63
- Greco S.** 17, 61
 Groarke L.A. 43, 97
 Grootendorst R. 16, 27, 30–1
 Gumański L. 56
 gwałt 70, 262
- Harold J.** 136–44
 Hart H.L.A. 69, 149
 Hastings A. 16, 49, 50, 213–4,
 Hobbes T. 139–43, 179, 227
 Hołownia S. 80–1
 Hołówka T. 14–7, 66–9, 74, 86, 91–4,
 98–9, 104, 198, 210–1, 220
 Hurley P. 58, 65
 Huxley A. 72, 161
- inferencja** 28, 45–7, 53, 106, 142, 167
- James W.** 208–9, 211, 221, 251,
 Johnson R.H. 23, 29, 32
 Jonkisz A. 11, 66, 74, 103, 169–70
- Kisielewicz A.** 23–5, 32, 34
 Kozak M. 161–7, 257
 klasyfikacja 85, 93, 132, 169–70, 198,
 228, 261
 Koszowy M. 16–7, 53
 Kotarbiński T. 17, 35, 55–6
 Krabbe E.C.W. 82
 kryterium
 alternatyw 214–5, 226–7, 229
 autorytetu 60, 215, 217, 224–5, 229
 jawności 214–8, 229, 250
 pragmatyczne 221–4, 229
- przesłanki indywidualnej 227–30,
 255
 zgodności 218–21, 229, 237
 krytyczne myślenie 30–3, 53
 Kublikowski R. 12, 16, 55–7, 84, 206,
 209, 211, 213
 kultura logiczna 11, 32, 54, 211
- Lewiński P.H.** 26, 30, 38
 Lewiński M. 11, 73, 96, 215
- logika**
 formalna 17, 23–4, 31–2, 175
 nieformalna 17, 23–4, 29–33, 40–1,
 175, 258–61
 pragmatyczna 23–4
- ładunek emocjonalny** → znaczenie
 emotywne
- Macagno F.** 11, 16–7, 40, 49, 53, 69, 82,
 85, 88–9, 94, 228
 manipulacja 36, 59, 65–7, 82, 101–2,
 216–7
- metoda**
 diagramowa 17, 43–5, 47–8
 pytań krytycznych 40–1, 47–51
- Mill J.S.** 63
 modyfikacja semantyczna 67, 74, 83,
 96, 180, 219–21, 226
 mokradała 70, 75, 144–7, 193, 208, 250–1
 morderstwo 84–5, 101, 121–7, 168, 184,
 208, 212, 223
- nominalizm** → pragmatyzm
- ocena argumentu** → metoda
 OVA 31, 48, 51–3, 142–3, 164, 167
- Pawłowski T.** 16, 71–82, 173, 177
 Perelman Ch. 16, 17, 28–30, 60–1, 92,
 172, 177, 180
 perswazja 33, 35–8, 92, 102–3, 161–8
 Pietrzak M. 16, 62, 64
 Pindel R. 28–9
 planeta 70–1, 130–6, 178, 219, 226,
 245–53
 Platon 60
 Plunkett D. 214
 Pluton 70–1, 130–6, 178, 219, 245–53

- podział
 dychotomiczny 169–70
 klasyfikacja 169–70, 198
 partycja 198
 rozłączny 172, 198
 typologia 58, 62, 67, 69, 71–82,
 169–86, 198, 203
 wielostopniowy 169, 198
 zupełny 172
- pojazd 69, 75, 102, 149–54, 195, 253–6
 pytanie krytyczne 18, 40, 89, 213–31
 pragma-dialektyka 29–31, 33
 pragmatyzm 206–13, 261
 Prus J. 13, 32, 43, 54, 74, 85, 92, 100,
 162, 170, 213
 przejście → inferencja
 przemoc 161–7, 256–8
- rasizm 102, 109, 114–21, 182, 195, 212,
 219, 226, 242–5
 Reed Ch. 40, 48, 49, 53, 85, 88–9, 94,
 228, 245
 retoryka 22–3, 27–30, 32–3
 Rigotti E. 61
 rozumowanie 23–4, 32, 35–6, 98, 103,
 150, 153, 161, 164, 210, 253
 Russell B. 161
- schemat
 argumentacyjny 40–3, 50, 91, 94–7,
 186, 190, 192, 194, 196
 formalny 112–3, 170, 175–6,
 188–90, 192–5, 201
 Schiappa E. 11, 16–7, 54, 69, 70, 126,
 144–7, 206–10, 217, 221–2, 224–5
 Schopenhauer A. 36, 61, 81
 Sikora P. 155–7, 162
 Skulska J. 31–2, 48
 sofizmat 37, 58
 Solecka G. 63, 79
 standaryzacja 40–3, 86
 Stelmach J. 11, 22, 29, 100
 Stevenson Ch. 16–7, 54, 62–6, 71–2, 75,
 78, 171, 182
 sylogizm 23, 96, 112
 Szkoła Lwowsko-Warszawska 11, 17,
 32, 71, 170
 Szymanek K. 14–6, 31, 33–4, 36, 40,
 41–4, 59, 65, 67–8, 103
- Tindale Ch. 17, 43, 97
 Thomas S. 16–7, 39, 43–7, 53, 91, 136
 Tokarz M. 16–7, 33–4, 43, 45–7, 65–6,
 102–3
 Tolkien J.R.R. 137–8
 Tomasz z Akwinu 140–3, 179
 Toulmin S. 16–7, 23–8, 31, 49, 50
 treść pojęciowa → znaczenie deskryp-
 tywne
 Twardowski K. 12, 17
- Walton D. 11, 15–7, 39–43, 48–50, 53,
 69, 82, 85–90, 130, 132, 135, 144–5,
 153, 180, 187, 191–2, 206–7, 212,
 228
 Wieczorek K.A. 12, 14–6, 31, 34, 40–4,
 96
 wieloznaczność 34, 180, 219
 wnioskowanie 22–4, 60, 83, 112
- zakres pojęcia → znaczenie > denotacja
 Ziemiński Z. 57, 68, 72
 znaczenie
 denotacja 59, 63–4, 81, 224,
 deskryptywne 62–3, 82, 118, 136,
 139, 171, 222
 emotywne 62–5, 75–82, 182–4, 191,
 224
 konotacja 59–60, 62–5, 67, 71, 74–5,
 82, 171–3, 219, 229
 ustalanie 13, 15–6, 54, 57, 59, 67,
 90, 91–3, 96, 100, 199, 210, 213–5,
 217–8

SUMMARY

Semantic Arguments: the Concept, Classification, and Assessment Criteria

The overarching goal of this book is to differentiate and provide a highly detailed descriptive account of a specific class of arguments. To simplify, let us consider the following example: suppose one aims to persuade that “Julius Caesar was a criminal.” To support that claim various arguments may be formulated, such as:

- a) Joseph Stalin murdered his political opponents who openly opposed him, thus he was a criminal. Julius Caesar did the same. Therefore, if Stalin was a criminal, then Caesar was also a criminal.
- b) Most historians studying the history of the Roman Empire consider Julius Caesar to be a criminal, so he was one.
- c) The majority of people believe Julius Caesar was a criminal, so he was one.
- d) Anyone who murders or orders the killing of others is a criminal—regardless of whether it’s in defense of the country or to maintain power. Julius Caesar issued orders resulting in thousands of deaths, so he was a criminal.

Argumentation theory distinguishes and extensively describes different types of arguments, each with its own definition, argumentation scheme, subtypes, and criteria for evaluation. We may, therefore, identify that: example (a) employs the argument from analogy, (b) is an argument from authority (*ad auctoritate*), and (c) is an argument from popular opinion (*ad populum*). What about (d)? Is there a theory for such arguments?

Argument in the example (d) establishes the meaning of “criminal” by extending it to those who lead troops into battle or kill in self-defense, and in this way, Caesar can also be included in the extension of a “criminal” (regardless of whether he committed genocide or simply won battles).

Although there are many concepts in argumentation theory and informal logic that explain various aspect of such arguments (e.g., persuasive definitions and persuasive quasi-definitions, attributions, classification arguments, etc.) there is no theory for such arguments—or rather—there was no until now. This book is aimed to provide a concept, classification, and assessment criteria for arguments which fix the meaning to support persuasion—namely, semantic arguments.

Semantic arguments manifest themselves as a common and very powerful means of persuasion in various areas of human activity, including political discourse, advertising, science, law, and philosophy. This can be illustrated through an analysis of some examples: e.g., the redefinition of “planet” proposed in 2008 to exclude Pluto from the scope of this concept, the redefinition of the term “wetland” put forward by G.W. Bush in 1988, modifications of the definition of “human being” in disputes about abortion, or the definition of “vehicle” in cases of accidents involving electric scooters. The book’s goal is to provide a model of semantic argument—differentiating arguments that fix meaning for persuasive purposes, providing definition and scheme, constructing a comprehensive classification, and developing assessment criteria. This broader aim also fills a gap in argumentation theory regarding our understanding of semantic arguments and their actual and potential applications.